

Wycker Smedenstraat 11

Leonie Hellendall.

Op de hoek van de Stenenwal/Cörversplein ligt het hoekpand Wijcker Smedenstraat 11. Deze woning is eigendom van Leonie Hellendall. Leonie wordt op 10 september 1884 als zesde en jongste kind van Jozef Hellendall, geboren op 25 oktober 1838 te Maastricht en Rebecca André geboren op 2 december 1841 in het Duitse Cornelismunster. Vader Jozef is rundslager en woont met zijn gezin in achtereenvolgens in Maastricht aan Langs de Wal 354 en vanaf 28 april 1883 Wijcker Smedenstraat 11. Vanaf die datum is het pand in het bezit van de Joodse familie Hellendall.

Leonie slaagt op 30 april 1903 voor haar eindexamen voor onderwijzeres, akte Lager Onderwijs.¹ Na haar opleiding vindt zij werk als klerk bij de Posterijen en verlaat Maastricht op 23 maart 1905, om zich te vestigen in Rotterdam. Zij schrijft zich op 10 mei 1905 in, bij de Rotterdamse Burgerlijke Stand. In Rotterdam verblijft zij in de woning van haar broer Maurits Hellendall, kantoorbediende en gehuwd met Paulina Weslij aan de Boezemsingel 148-B in Oud-Crooswijk.

Zij keert op 26 augustus 1907 vanuit Roermond terug naar Maastricht en gaat weer in haar ouderlijk huis wonen. Zij werkt dan in het telegraafkantoor te Maastricht en is/blijft ongehuwd. Leonie wordt als klerk 2^e klasse in mei 1911 overgeplaatst naar het Bijpost- en telegraafkantoor Wijck. Leonie wordt op 1 juni 1927 eervol ontslagen bij de Posterijen wegens ziekte. Zij is dan 43 jaar.² Het is niet duidelijk om welke ziekte het gaat.

Na het overlijden van haar ouders neemt haar oudste broer Albert de slagerij over die hij moderniseert en op 17 mei 1934 feestelijk heropent als slagerij "In het witte huis".³

Van Leonie zijn geen verdere gegevens bekend tot aan de oorlog. Al snel na de bezetting wordt het leven voor Joden steeds moeilijker gemaakt. Zo ook voor Leonie Hellendall. In april 1942 wordt zij gedwongen het huis aan de Wycker Smedenstraat te verkopen aan de bezetter. De eerste maanden blijft de familie Hellendall nog op de Wycker Smedenstraat wonen terwijl ze de bezetter 90 gulden per maand aan huur betalen. In augustus vertrekken de Hellendalls uit de Wycker Smedenstraat en verhuizen ze ze naar Wolfstraat nummer 7. Kort na hun vertrek wordt de Wycker Smedenstraat nummer 11 verkocht aan Tissingh, een NSB-er, die er een pension voor Duitse soldaten vestigt.

Op 24 augustus 1942 – kort na de verhuizing van de Hellendalls naar de Wolfstraat worden in Maastricht 159 Joden opgeroepen om zich de dag erop om 16.00 uur te melden bij de school aan de Professor Pieter Willemsstraat in Maastricht – om van daaruit naar Westerbork getransporteerd te worden – zogenaamd voor arbeidsinzet. De 159 oproepen worden door de politie in persoon aan de desbetreffende personen overhandigd. Ook Leonie staat op de lijst van 159. Als rechercheur Visser van de Politieke Politie op maandagochtend 24 augustus 1942 aanbelt bij de Wolfstraat 7 probeert Leonie zelfmoord te plegen door middel van gas. Deze poging mislukt door ingrijpen van een van haar huisgenoten. Hoewel ze niet in het ziekenhuis werd opgenomen (dat lag vol) gaat zij de dag erna niet mee op transport. Ook bij een tweede arrestatiegolf in november 1942 wordt Leonie niet gearresteerd. In februari 1943 wordt ze in het Algemeen Politieblad door de Commissaris van de

¹ "SCHOOLNIEÛWS.". "Het nieuws van den dag: kleine courant". Amsterdam, 1903/05/02 00:00:00, p. 11. <http://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010128721:mpeg21:p011>

² "Benoemingen enz.". "De Tijd: godsdienstig-staatkundig dagblad". 's-Hertogenbosch, 1927/04/15 00:00:00, p. 2. <http://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010531335:mpeg21:p002>

³ "Advertentie". "Limburger koerier: provinciaal dagblad". Heerlen, 1934/05/16 00:00:00, p. 6. Geraadpleegd op Delfher op 20-10-2019, <http://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010350354:mpeg21:p010>

Maastrichtse Politie als gezocht gesignaleerd.⁴ Leonie blijkt ondergedoken. We weten niet waar of hoe. Het is wel aannemelijk dat ze dit samen met haar zus en schoonbroer heeft gedaan. Succesvol is deze onderduik niet. Op 30 november 1943 wordt ze samen met haar zus Rosa en haar schoonbroer Jacob Fortuin binnengebracht in kamp Westerbork. Daar komen ze als strafgevallenen in barak 67 terecht. Daar blijven ze totdat ze op 25 januari 1944 op transport gezet worden. De bestemming van dit 84^e transport vanuit Westerbork is Auschwitz. Leonie wordt meteen na aankomst – op 28 januari 1944 – vermoord. Ze is dan 59 jaar.

Rosa Fortuin – Hellendall en Jacob Fortuin.

Rosa Hellendall wordt in Maastricht op 23 oktober 1872 geboren als oudste dochter van Jozef Hellendall en Rebecca Andre. Op 31 maart 1910 trouwde zij met de op 15 augustus 1869 in Hengelo geboren Jacob Fortuin. Het paar kreeg geen kinderen. Hoewel Jacob al voor hun huwelijk inwoonde bij de familie Hellendall op de Wycker Smedenstraat nummer 11, verhuisde het paar na hun huwelijk een aantal keren binnen Maastricht (eerst naar Markt nummer 69, om daarna – in 1913 – op de Hoenderstraat nummer 7). In mei 1934 – rondom de heropening van de slagerij – verhuizen Rosa en Jacob terug naar de Wycker Smedenstraat 11.

Jacob is van beroep handelaar in huiden en darmen en hij heeft een huiden en darmenzouterij aan de Phoenixweg in Bosscherveld. Jacob is eigenaar van het gebouw, maar hij huurt de grond van de gemeente Maastricht. Als de Duitsers binnenvallen in mei 1940 staat de vrachtwagen van het bedrijf van Jacob ter reparatie bij carrosseriebouwer Moderne van Veugen aan de Parallelweg in Maastricht. Jacob is bang dat de Duitsers zijn vrachtwagen in beslag zullen nemen en hij spreekt met Veugen af dat de vrachtwagen tegen een bedrag van 5 gulden per maand bij Veugen mag blijven staan. De huur wordt vooruitbetaald tot en met maart 1943.⁵ In 1942 wordt Jacobs bedrijf gedwongen overgenomen door de uit Venlo afkomstige NSB-er Gitmans. Gitmans heeft herhaaldelijk geprobeerd Jacobs vrachtwagen in handen te krijgen, maar dat is niet geluk. Uiteindelijk is de vrachtwagen in 1944 door Duitse militairen gevorderd.⁶ Gitmans had geen interesse in de exploitatie van de fabriek van Jacob, en heeft de inboedel verkocht aan de Maastrichtse lomp- en oud ijzerhandelaar Raitke die een en ander met grote winst weer heeft doorverkocht.⁷

In juli 1942 verhuisden Jacob en Rosa samen met de rest van het gezin Hellendall van de Wycker Smedenstraat naar de Wolfstraat nummer 7, nadat zus Leonie het pand aan de Wycker Smedenstraat een paar maanden eerder gedwongen heeft moeten verkopen. Jacob en Rosa worden – in tegenstelling tot zus Leonie – niet opgeroepen voor de deportatie van augustus 1942, omdat zij op dat moment al te oud zijn. In februari 1943 blijkt dat Rosa en Jacob, net als Leonie met onbekende bestemming vanaf de Wolfstraat vertrokken – ondergedoken - zijn. Zij worden vanaf dat moment gezocht.⁸ De omstandigheden van hun onderduik zijn niet bekend, alleen dat deze niet succesvol was. Op 30 november 1943 worden Rosa en Jacob samen met Leonie in Westerbork ingeschreven waar ze in strafbarak 67 terecht komen. Op 25 januari 1944 worden ze op transport gesteld. Dit 84^e

⁴ '[...] de commissaris van politie te Maastricht de opsporing, aanhouding en voorgeleiding van Leonie Hellendall. Zij werd ervan verdacht van woonplaats te zijn veranderd zonder de daartoe vereiste vergunning te hebben.' Het Algemeen Politieblad nummer 8 van 25 februari 1943. Dit is de gangbare omschrijving tijdens de Duitse bezetting voor Joden en onderduikers die onderdoken, uiteraard zonder hun adres achter te laten.

⁵ RHCLGAM Gemeentepolitie20108B1946box141dossier538cp

⁶ *Ibid.*

⁷ RHCLGAM Gemeentepolitie20108B1946box141dossier538Raike

⁸ '[...] de commissaris van politie te Maastricht de opsporing, aanhouding en voorgeleiding van Leonie Hellendall. Zij werd ervan verdacht van woonplaats te zijn veranderd zonder de daartoe vereiste vergunning te hebben.' Het Algemeen Politieblad nummer 8 van 25 februari 1943. Dit is de gangbare omschrijving tijdens de Duitse bezetting voor Joden en onderduikers die onderdoken, uiteraard zonder hun adres achter te laten.

transport vanuit Westerbork heeft Auschwitz als bestemming. Rosa en Jacob worden meteen na aankomst – op 28 januari 1944 – vermoord. Ze zijn dan 71 en 74 jaar oud.

Emilie Wesly – Hellendall en Henri Wesly.

Emilie Hellendall wordt in Maastricht op 26 september 1875 geboren als dochter van slager Jozef Hellendall en diens vrouw Rebecca Andre. Op 18 november 1902 trouwt zij met de in Maastricht op 17 april 1869 geboren lompenshandelaar Henri Wesly. Op dezelfde dag vertrekt het echtpaar naar Luik waar in 1903 zoon Fernand wordt geboren. Voor hun huwelijk – in 1888 – heeft Henri een tijd in Keulen gewoond. In 1904 keert het echtpaar terug naar Maastricht waar ze achtereenvolgens in de Wycker Grachtstraat, het Koningin Emmaplein en de Bourgognestraat wonen om in 1912 in te trekken in het pand aan de Wycker Smedenstraat nummer 11. Na zijn schooltijd gaat zoon Fernand als huidenzouter werken in de huiden- en darmenzouterij van zijn oom Jacob Fortuin. Ferdinand wordt na de overname van de zouterij door een NSB-er al na een week ontslagen. Hij duikt onder in België en overleeft de oorlog.

Ook Henri duikt onder in België. Hij doet dit al vroeg, want zijn naam komt niet voor op de inventarisatielijsten van Joodse inwoners in Maastricht. Zijn onderduik is niet succesvol. In het najaar van 1942 wordt hij in Frankrijk gearresteerd en overgebracht naar het Franse doorgangskamp Drancy bij Parijs. Op 4 november 1942 wordt hij op het 40^e transport vanuit Frankrijk gesteld. De bestemming is Auschwitz. Henri wordt daar meteen na aankomst op 6 november 1942 vermoord. Hij is dan 73 jaar oud.

Emilie wordt niet opgeroepen voor de eerste deportatie van 25 augustus 1942 – want zij is dan ouder dan 60. Het lijkt erop dat zij ergens tussen de eerste en de tweede deportatie (in november 1942) samen met haar broer Albert ondergedoken is. We weten niets over de omstandigheden van de onderduik, alleen dat deze niet succesvol is. Op 10 juli 1943 wordt zij – samen met haar broer – binnengebracht in Westerbork. Lang blijft ze daar niet. Op 13 juli 1943 wordt ze op transport gesteld naar Sobibor waar ze meteen na aankomst – op 16 juli 1943 – wordt vermoord. Ze is dan 67 jaar oud.

Albert Hellendall.

Albert Hellendall wordt op 15 januari 1878 in Maastricht geboren als zoon van slager Jozef Hellendall en diens vrouw Rebecca Andre. Hij blijft ongehuwd, en treedt net als zijn vader, in het slagersvak. Albert is vertegenwoordiger en secretaris van de “Maastrichtsche Rundslagersvereniging” en als zodanig vertegenwoordiger bij de “Nederlandsche Slagersbond”.⁹ Op 17 mei 1934 vindt de feestelijke opening plaats van de slagerij “In het witte huis”, de naam die wordt gegeven aan de slagerij gevestigd in het pand Wijcker Smedenstraat 11.¹⁰

In 1942 moeten Leonie en Albert het pand aan de Wycker Smedenstraat nummer 11 gedwongen verkopen. Een paar maanden na de verkoop verhuist het gezin Hellendall, waaronder ook Albert, naar de Wolfstraat nummer 7.

⁹ De Slagerscourant. Geraadpleegd op Delpher op 20-10-2019, <http://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB16:002150012:00001> ; De Slagerscourant. Geraadpleegd op Delpher op 20-10-2019,

<http://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB16:002163026:00001>

¹⁰ "Advertentie". "Limburger koerier: provinciaal dagblad". Heerlen, 1934/05/16 00:00:00, p. 6.

Geraadpleegd op Delpher op 20-10-2019, <http://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010350354:mpeg21:p010>

Albert wordt niet opgeroepen voor de eerste deportatie van 25 augustus 1942 omdat hij op dat moment al ouder dan 60 is. Ergens in 1942, waarschijnlijk tussen de eerste en de tweede deportatie (in november 1942) duikt hij onder – waarschijnlijk samen met zijn zus Emelie. We weten niets over de omstandigheden van de onderduik, alleen dat deze niet succesvol was. Op 10 juli 1943 wordt Albert – samen met Emelie – binnengebracht in Westerbork waar hij – net zoals zijn familieleden later dat jaar – in strafbarak 67 wordt gezet. Lang blijft hij daar niet. Op 13 juli 1943 wordt hij – samen met zijn zus – op transport gesteld naar Sobibor waar hij meteen na aankomst – op 16 juli 1943 – wordt vermoord. Hij is dan 65 jaar oud.